

Dozor nad školami do tereziánských reforem

První zmínky o školách v českých zemích pocházejí již z 10. století.² Středověké školství bylo zcela v rukou církve. Nejnižším typem škol byly **školy farní**, které vznikaly ve městech a větších obcích. Učilo se zde čtení, psaní, zřídkakdy počtům. Známa byla farní škola u sv. Jiří v Praze. Při klášterech vznikaly **školy klášterní**, zajišťující především vzdělání řádových mnichů, v sídlech biskupství vznikaly **školy katedrální**, určené pro přípravu světských kněží. Učitelství úřad se hned od počátku nacházel pod církevním vlivem a dohledem. Biskupové získali pravomoc jmenovat učitele, popřípadě ředitele škol v rámci patronátního práva, které biskup mohl propůjčit, přenést nebo darovat, nikoliv však prodat. Katedrální a klášterní školy vzkvétaly do reformace. V 16. století splynuly se školami partikulárními a až na některé, které přešly do rukou jezuitů, postupně zcela zanikly.³

Rozvoj hospodářství a politického života podnítl vznik **univerzit**. Pražská univerzita byla založena v roce 1348 jako první univerzita na sever od Alp a východ od Paříže. Univerzity byly zakládány s církevním souhlasem, avšak průběhem svého dalšího vývoje se ze závislosti na církvi snažily vymanit. Nakonec se jim podařilo stát se autonomními institucemi, na kterých si církev uchovávala alespoň formální vliv tím, že úřad kancléře byl obsazován vysokým církevním hodnostářem. Prvním kancléřem pražské univerzity se stal arcibiskup Arnošt z Pardubic (1297–1364).⁴

Spolu s rozvojem řemeslné výroby a obchodu a s růstem měst začaly vedle již existujících církevních škol vznikat **školy městské**, které na rozdíl od univerzit (*studium generale*) dostaly název **školy partikulární** (*scholae particulares*), neboť poskytovaly pouze částečné vzdělání. Městské školy zprvu přejímaly od farních škol spolu s budovami a s učiteli i závislost na církevním dozoru, ale jejich finanční náklady kryla městská správa. Záslouhou husitského hnutí začaly městské školy vytlačovat školy farní. Městské rady využívaly svého práva dosazovat po dohodě s univerzitou učitele, vydávat školní řády a prostřednictvím svých úředníků nad nimi vykonávat dozor. Na konci středověku ve městech existovaly tři typy škol. Nejnižší byly městské školy, zvané i školy dětinské, malé, nízké, české, na kterých se v mateřském jazyce učilo abecedě, čtení knih i psaní dopisů. Tyto školy byly zprvu soukromé, později přešly na městskou správu. Latinské školy partikulární se dělily na školy nižší o dvou až třech třídách (čtení, psaní, počty, náboženství, latinská gramatika) a na školy vyšší o šesti třídách, kde se povrchně vyučovalo sedmeru svobodných umění. Žáci nastupovali do školy latinské ve věku šesti až sedmi let. Vyučování zde zajišťovali bakaláři a mistři fakulty artistické. Dozor nad školou zajišťovaly buď magistráty prostřednictvím inspektorů, nebo univerzita. To byl důsledek jurisdikčního práva rektora nad členy akademické obce – bakaláři a mistry, kteří se pedagogických míst na partikulár-

2) Vališová, Alena – Kasíková, Hana (eds.). *Pedagogika pro učitele*. 2. vydání. Praha: Grada 2011, s. 69.

3) Štverák, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1983, s. 46–49.

4) Tamtéž, s. 53–57.